

Нова српска политичка мисао

Економска политика

Пиноккио објашњава привлачење страних улагача у Србију

Мирослав Н. Јовановић
среда, 02. мај 2012.

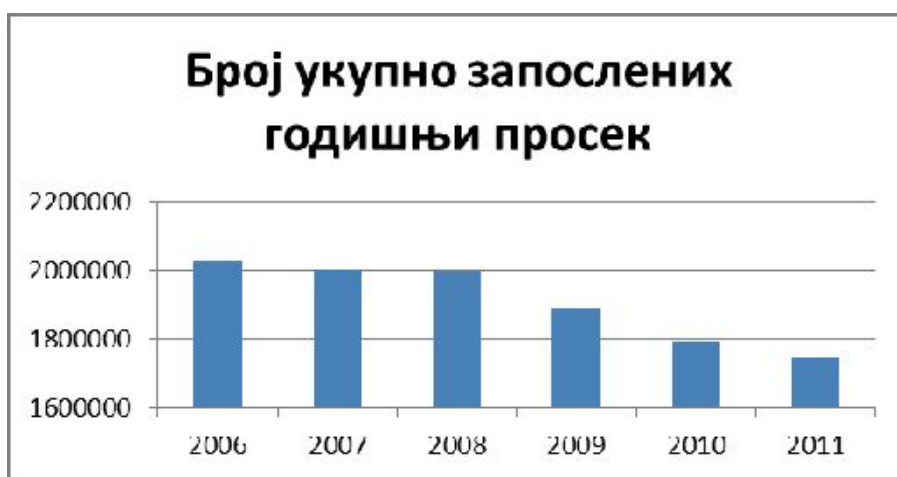
Србија је као никада раније преплављена свакодневним вестима о доласку страних улагача. Државни званичници, политичари на власти и они који су сада обични грађани утркују се ко ће од њих више да се слика за медије како пресеца врпцу или прича са странцима који изјављују намеру да уложе у Србију и на тај начин допринесу повећању запослености. Уста су им пуна слатких обећања пред изборе. За оне који имају кратко сећање, то су исти људи који су 2008. обећавали смањење незапослености (и још много тога), а она се за време њиховог мандата повећала за преко 200.000 (видети табелу бр. 1). Крив им је увек неко други: економска криза коју „нико није могао да предвиди“. Политичари се баве политиком јер сматрају да имају виђење будућности коју стреме да обликују и промене. Ако немају такву визију (укључујући и предвиђања) и начин да је спроведу, боље да се не баве својом струком. Ниједан од понуђених одговора не пружа прави одговор на суштину и цену коју Србија плаћа за привлачење страних улагача. То желимо да разоткријемо и да се ослонимо на наш ранији чланак објављен у Новој српској политичкој мисли.[1]

Велика бука диже се око могућих страних улагача у вероватној намери власти да се заташкају неколико важних чињеница и скрене пажњу јавности (такозвано “спиновање”). Прва је огроман пад индустријске производње од скоро 15% у фебруару 2012. на годишњем нивоу. Ово је највећи пад од октобра 2000. када је у Србију стигла демократија. Друга битна свар је задуживање Србије у иностранству које је за протекле четири године било највеће и најбрже у историји државе. Уместо да та средства буду уложена на разуман начин у производњу или инфраструктуру, највећи део је отишао на потрошњу. Будуће генерације и порески обвезници ће тако арчена средства морати да враћају и да се са горчином сећају оних који су их задужили. Треће је предизборно обећање власти да ће прекинути емиграцију младих и образованих само ако дођу и остану на власти. Безнађе и ратови неће више бити разлог одласка. И када су дошли на власт статистика је поразна. “За десет година “демократије и наде” у свет је отишло тачно четири пута више младих и стручних људи, него у претходних десет година безнађа и ратова“.[2] Четврта чињеница је демографска катастрофа, јер је Србија у току једне деценије демократије смањила број својих становника за пола милиона, а наталитет никада није био нижи. Ово су показатељи успеха власти у управљању земљом који уопште не доприносе добрим изгледима на изборима.

Страни улагачи су потребни свакој земљи. Њихов долазак указује на то да земља пружа могућности за зараду профита (тржиште расте). Али страни улагачи треба да буду само додатак здравој домаћој економији, а не њен основни покретач. Страни улагачи су основни покретач економија земаља као што су то Конго или Централно афричка република у којима учествују са 65 и 62%, респективно, у националним инвестицијама, док је тај проценат у Словенији 11%, а у Румунији 20%[3]. Странци се

питају: ако домаћи предузетници не улажу у сопствену земљу, због чега бисмо ми то чинили? Ако домаћа власт жели да створи посебно повољно окружење првенствено за пословање иностраних предузећа, да ли је власт домаћа? Ако странци дођу због разних стимулација, они могу да остану док стимулације трају. При истеку стимулација, стране фирме могу лако да уцењују власт: или наставите са стимулацијама (плаћајте ви плате запослених радника) или ми одлазимо.

Економска наука и успешна пракса одавно су одговориле на могућу недоумицу о најприкладнијем начину за привлачење улагача из иностранства. Ти начини су да се улагачима понуди растуће и по могућству велико тржиште, друштвена стабилност, добра инфраструктура, поуздани и конкурентни локални добављачи и образована, креативна и продуктивна радна снага. И ту је крај приче. Разне врсте новчаних подстицаја странцима у виду непосредних субвенција за свако ново радно место, бесплатне локације или ослобађање од плаћања пореза нису на списку оруђа економске политике које саветује наука (ко је прати), успешна пракса и угледне међународне институције. Стимулације само разоткривају непривлачност дотичне локације, јер да је привлачна, никакве стимулације јој не би биле потребне.

Економска политика сваке државе треба првенствено да створи услове за повољно улагање домаћих предузећа, па тек потом да се повинује странцима. Међутим, званичници Србије само причају о странцима улагачима док су домаћи гурнути у запећак. Потребно је смањење бројних и великих административних препрека, дозвола и пореза који отежавају и успоравају пословање, а истовремено стварају услове за процват корупције.

Сваког дана у Србији остаје без посла 130 људи.[4] Немајући идеје како да ублажи такву економску катастрофу, владајућа гарнитура чини најгору могућу ствар под утицајем надристручних из Г17+ (сада прикривеног вука у јагњећој кожи региона Млађана Динкића). Влада привлачи стране улагаче уз помоћ великих новчаних стимулација по запосленом. Странцима улагачима пружа новчана средства пореских обвезника Србије, а странци пословично запошљавају неквалификовану радну снагу која је слабо плаћена. Плата која стиже тако запосленим радницима по неколико година долази из буџета Србије. Дакле, странцима раде по неколико година бесплатно, као “веслачи на старовековним галијама“. Радна снага је у Србији странцима јефтинија и од оне у Кини. Ако је рецимо субвенција странцима €5.000 по сваком отвореном радном месту (субвенције иду и до €10.000), а месечна плата €250, тада домаћи порески обвезници плаћају плату таквих радника 20 месеци. Када субвенције тј. плате које долазе из буџета Србије пресахну (за рецимо две или три године) тада страни улагач може лако да каже: или наставите са субвенцијама или ми одлазимо.

Паушалне изјаве садашњих и бивших државних званичника, а сада грађана, да су се средства пружена странцима вратила у буџет државе кроз разне порезе, немају готово никакву вредност и значај. Ово је битно ако се узму у обзир нихова ранија јавна, а потпуно неиспуњена обећања која су се на крају граничила са обманом јавности (Пиноквијева прича за коју нико није одговарао). Док независна ревизорска кућа не провери и не потврди како се та средства враћају Србији на јасан, веродостојан и проверљив начин и све то јавно објави, паушалне изјаве немају никакву вредност и такви одговори су под сенком велике сумње и великог неповерења.

Нити једна међународна организација од имена и угледа, а ни вредна академска истраживања не саветују стимулације станим улагачима као инструмент економске политике јер су оне неделотворне.[5] Новац се преноси са сиромашних домаћих пореских обвезника ка иностраним власницима капитала; расподела дохотка је неравномерна; и лако може да дође до корупције. У начелу, страни улагач увек долази на одређену локацију јер је тако раније одлучио, а ако тамо постоје субвенције за улагање, неразумно би било да их одбије. То му снижава трошкове пословања. Политика пружања стимулација странцима је чак и са теоретске стране штетна јер прави дискриминацију између домаћих и страних улагача. У таквој ситуацији, домаћи привредник може да изнесе свој капитал у иностранство, па га затим уложи у Србију под неким другим, иностраним именом и добије бесплатну радну снагу на неколико година. Привлачно и занимљиво, зар не?

Замислите државу која нема никаква рудна богатства, нема много плодне земље, која је далеко од главних путних праваца, нема излаз на море, нема пловне реке и која је у високим планинама. На памет може да падне рецимо Непал или Бутан. Да ли је таква земља привлачна за стране улагаче и поред могућих локалних подстицаја улагачима да дођу? Или још бољи пример у Европи. Швајцарска је земља која се савршено уклапа у описану категорију земаља без географских предности, а у исто време Швајцарска је међу земљама са највишим стандардом на свету. Иако је Швајцарска радна снага скупа у поређењу са осталим земљама, ова држава је привлачна за стране улагаче и без посебних подстицаја. У чему је тајна успеха Швајцарске?

Немајући никакве природне изворе укључујући и лако обрадиву земљу, Швајцарска је одлучила да улаже државна средства у високостручно и специјализовано образовање. Тако образована, креативна и продуктивна радна снага је врло скупа, али у исто време и врло привлачна и исплатива за улагаче, домаће и иностране, у областима материјалне производње и пружања услуга, посебно оних у којима је висока новододата вредност (фармација, специјални материјали, висока техника, медицинске услуге, финансије,...).

У врло тешкој економској и општој ситуацији у којој се налази Србија, свако ново улагање, било домаће или инострано, у производњу роба и услуга је добродошло, поготово ако је то повезано са запошљавањем нових радника. Услед глобалне економске кризе долази до успоравања и снижења страних улагања на глобалном нивоу. Конкуренција за привлачење страних улагача врло је оштра. Велики успех је када страни улагач дође у Србију, уложи сопствена средства (а не средства пореских обвезника из Србије као што је то обично случај), запосли раднике, покрене производњу, плаћа порезе и допринесе извозу. Обећања да ће Фијат да извози аутомобиле у вредности од око €1 милијарде сваке године још увек треба да се потврде у пракси, поготово што Фијат има најгоре могуће искуство у извозу на захтевно америчко тржиште од пре три деценије. Такав велики извоз из Србије крије обавештење о увозној зависности Фијатовог извоза. Ствара се лажна слика да је све то извоз из Србије, а не говори се јасно колики је удео додате вредности у Србији. Ако је то само склапање и нешто једноставних и основних делова, треба то јавно рећи. И склапање је додавање

вредности и нема ничега лошег у томе, бар не за неко краће време.

Савети економске струке и међународних организација за економску политику су следећи. Много је боље и успешније уложити средства у стално образовање радне снаге и на такав начин привући и задржати стране улагаче, него им пружити непосредну новчану помоћ. Већина сада најтраженијих струка на свету није постојала само пре пет година. Онај ко образује такву радну снагу за послове садашњости и будућности је тај који најуспешније привлачи улагаче и тако скреће пажњу на себе. Тако се иде у Европску унију. Ко спроводи такву политику одмах буде запажен на „радарском екрану“ страних улагача. ОЕЦД и други, саветују да се у политику привлачења страних улагача дубоко укључи и министарство за образовање, али Србија на жалост сада на том месту нема Обрадовић, Доситеја. Колико би могло да се образује нових кадрова привлачних за улагаче за средства која су уложена за (привремено) запошљавање неквалификованих и нископродуктивних радника? Просвета и даље једва саставља крај са крајем. Доситеј и даље недостаје Србији. Сада је прилика да се и наведена слабост исправи.

Аутор је редовни члан Матице српске у Новом Саду. Изнети ставови представљају искључиво лично мишљење аутора и не обавезују никог другог, поготово не институције у којима је запослен или са којима је повезан

---

[1] М. Јовановић, 'Образовањем привући иностране улагаче, а не субвенцијама', НСПМ, 04.8.2010. <http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/obrazovanjem-privuci-inostrane-ulagace-a-ne-subvencijama.html>

[2] Б. Тошић, 'Вештина лагања', НИН, 22.10.2010.

[3] UNCTAD (2009). World Investment Report. New York: United Nations.

[4] Б. Анђелић, 'Дневно без посла остане 130 људи', Блиц, 20.12.2011.

[5] К. Thomas, 'Investment incentives and global competition for capital', Columbia FDI Perspectives, No. 54, 30 December 2011.

<http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/pinokio-objasnjava-privlacenje-stranih-ulagaca-u-srbiju.html>